

INGLIZ TILIDA LINGVOKULTUROLOGIK BIRLIKLARNING QO'LLANILISHI

*Alfraganus universiteti Ijtmoyi fanlar fakulteti
Logopediya yonalishi 3 kurs talabasi
Turg'unboyeva Feruza Shuxrat qizi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada ingliz tilida lingvokulturologik birliklarning mazmuni, ularning qo'llanilish xususiyatlari va tarjimada yuzaga keladigan muammolar yoritiladi. Lingvokulturologik birliklar tilda xalqning tarixiy tajribasi, urf-odatlar, an'analari va dunyoqarashini aks ettiruvchi muhim vositalardan biri sifatida namoyon bo'ladi. Ularning qo'llanilishi o'ziga xos pragmatik maqsadlarga ega bo'lib, badiiy asarlar, publitsistik matnlar va kundalik nutqda alohida o'rin tutadi.

Kalit so'zlar: lingvokulturologiya, birlik, madaniyat, til, identitet, tarjima, pragmatika.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЛИНГВОКУЛЬТУРНЫХ ЕДИНИЦ В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Аннотация: В данной статье рассматривается содержание лингвокультурных единиц в английском языке, особенности их употребления и проблемы, возникающие при переводе. Лингвокультурные единицы выступают в языке как одно из важных средств отражения исторического опыта, обычаев, традиций и мировоззрения народа. Их использование преследует свои прагматические цели и занимает особое место в литературных произведениях, публицистических текстах и повседневной речи.

Ключевые слова: лингвокультурный, единица, культура, язык, идентичность, перевод, прагматика.

THE USE OF LINGUACULTURAL UNITS IN ENGLISH

Abstract: This article examines the content of linguacultural units in the English language, the specifics of their use, and the problems that arise during translation. Linguacultural units act as an important means of reflecting the historical experience, customs, traditions, and worldview of a people. Their use pursues pragmatic goals and occupies a special place in literary works, journalistic texts, and everyday speech.

Keywords: linguacultural, unit, culture, language, identity, translation, pragmatics.

Til nafaqat muloqot vositasi, balki xalqning madaniyati, dunyoqarashi va tafakkur tarzining ko'zgusidir. Til orqali jamiyat o'zining qadriyatlarini, urf-odatlarini va tarixiy tajribasini ifoda etadi. Shu bois tilshunoslikning yangi yo'nalishlaridan biri bo'lgan lingvokulturologiya til va madaniyat o'rtasidagi o'zaro munosabatni chuqur o'rganadi. Lingvokulturologiya tilni faqat aloqa vositasi sifatida emas, balki xalq mentalitetini, ijtimoiy psixologiyasini va madaniy kodlarini saqlovchi boy manba sifatida talqin qiladi.

Lingvokulturologik birliklar xalqning mentalitetini, qadriyatlarini va tarixiy xotirasini o'zida mujassam etgan bo'lib, ular iboralar, maqollar, idiomalar, toponimlar, realiyalar, mifologik obrazlar va ramziy birliklar shaklida namoyon bo'ladi. Ingliz tilida bunday birliklarning ko'pligi va xilma-xilligi o'ziga xos madaniy boylikni ifodalaydi. Masalan, ingliz xalqining tarixiy hayoti, diniy qarashlari va kundalik turmushi bilan bog'liq ko'plab iboralar, ramzlar va qadriyatlar til birliklari orqali avloddan avlodga o'tib keladi.

Ularning qo'llanilishi faqatgina muloqotni samarali qilish bilan cheklanmaydi, balki matnga obrazlilik, ta'sirchanlik va milliy rang-baranglik ham baxsh etadi. Shu sababli ingliz tilidagi lingvokulturologik birliklarni o'rganish nafaqat tilshunoslik, balki tarjimashunoslik va madaniyatshunoslik sohalarida ham alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki ular millatlararo muloqotda tushunmovchiliklarni oldini olish, madaniy tafovutlarni to'g'ri talqin qilish va tarjimada semantik hamda pragmatik ekvivalentlikni ta'minlash uchun muhim vosita hisoblanadi.

Shunday qilib, ingliz tilida lingvokulturologik birliklarning qo'llanilishi xalqning milliy-madaniy identitetini ochib beruvchi asosiy manbalardan biri bo'lib, ularning tadqiqi nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ham egadir.

Lingvokulturologik birliklarning turlari: Ingliz tilida lingvokulturologik birliklar quyidagi ko'rinishlarda uchraydi: Frazologik birliklar (break the ice, carry the torch), Maqol va matallar (A stitch in time saves nine, The grass is always greener on the other side), Toponimlar va antroponimlar (Waterloo, Big Ben), Madaniy realiyalar (Thanksgiving, Halloween, Oxford).

Nutqda qo'llanilish xususiyatlari: Lingvokulturologik birliklar ingliz tilidagi badiiy asarlarda, publitsistik matnlarda va kundalik nutqda keng qo'llanadi. Masalan, "to meet one's Waterloo" iborasi Napoleon davriga oid tarixiy voqeaga ishora qiladi va "mag'lubiyatga uchrash" ma'nosini anglatadi. Bunday birliklar o'quvchidan yoki tinglovchidan ma'lum madaniy bilim va kontekstni tushunishni talab qiladi.

Tarjima jarayonidagi muammolar: Lingvokulturologik birliklarni o'zbek tiliga tarjima qilishda ko'plab muammolar yuzaga keladi. Chunki ular bevosita madaniy muhitga bog'liq bo'lib, boshqa tilda to'g'ridan-to'g'ri ekvivalenti bo'lmasligi mumkin. Masalan, Thanksgiving tushunchasini o'zbek madaniyatida aynan muqobil bayram

sifatida topish qiyin. Shu bois bunday birliklarni tarjima qilishda izohlash, adaptatsiya yoki muqobil madaniy birlik bilan almashtirish usullari qo'llanadi.

Pragmatik ahamiyati: Lingvokulturologik birliklar faqatgina tilning semantik qatlamini boyitib qolmay, balki matnning emotsional va stilistik ta'sirchanligini oshiradi. Ularning nutqda qo'llanilishi orqali ma'lum bir madaniy fon yaratilib, tinglovchi yoki o'quvchi matnni yanada chuqurroq qabul qiladi.

Ingliz tilida lingvokulturologik birliklar xalqning tarixiy, madaniy va ma'naviy merosini ifoda etuvchi muhim vositalardan biri hisoblanadi. Ular nafaqat tilning semantik qatlamini boyitadi, balki nutqqa obrazlilik, ifodaviylik va madaniy rang-baranglik baxsh etadi. Shu sababli bunday birliklarni chuqur o'rganish va ularning nutqda qo'llanilish xususiyatlarini aniqlash tilshunoslikning dolzarb masalalaridan biridir.

Biroq lingvokulturologik birliklarning tarjima jarayoni ko'pincha murakkab kechadi. Chunki ularning ma'nosi bevosita muayyan xalqning tarixiy tajribasi, urf-odatlar va madaniy xotirasi bilan chambarchas bog'liq. Tarjimon faqat lingvistik bilim bilan cheklanib qolmay, balki madaniyatlararo kompetensiyaga ham ega bo'lishi zarur. Aks holda birlikning asl mazmuni yo'qolishi yoki noto'g'ri talqin qilinishi mumkin.

Ingliz va o'zbek tillaridagi lingvokulturologik birliklarni qiyosiy tahlil qilish tarjima amaliyotida samarali usul bo'lib xizmat qiladi. Bu jarayon ikki xalq madaniy qadriyatlarini taqqoslash, umumiy va farqli jihatlarni aniqlash imkonini beradi. Natijada tarjimon semantik ekvivalentlikni saqlab qolish bilan birga, matnning pragmatik va stilistik maqsadini ham to'g'ri ifodalaydi.

Xulosa qilib aytganda, ingliz tilidagi lingvokulturologik birliklar xalqning milliy-madaniy identitetini ifodalashda, matnning ta'sirchanligini oshirishda va madaniyatlararo muloqotni rivojlantirishda alohida ahamiyat kasb etadi. Ularni ilmiy asosda o'rganish va tarjima strategiyalarini ishlab chiqish lingvokulturologiya, tarjimashunoslik va madaniyatshunoslik fanlari rivojiga sezilarli hissa qo'shadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Vereshchagin, E.M., Kostomarov, V.G. Language and Culture. Moscow: Progress, 1990.
2. Wierzbicka, A. Semantics, Culture, and Cognition. Oxford University Press, 1992.
3. Baker, M. In Other Words: A Coursebook on Translation. Routledge, 2018.
4. Qurbonov, N. Lingvomaniiy birliklarning tarjimada qatnashishi. Toshkent: Fan, 2015 yil.
5. Rahmatullaev, Sh. dunyosi zamonaviy o'zbek adabiyoti tili. Toshkent: O'qituvchi, 2006.